

**Семінар “Внутрішнє забезпечення якості вищої освіти:
розвиток освітніх програм та їх акредитація”**

Внутрішнє забезпечення якості вищої освіти та розроблення освітніх програм

Володимир Бахрушин

**д.ф.-м.н., професор Національного університету «Запорізька
політехніка», член Науково-методичної ради МОН України,
Національний експерт Програми ЄС Еразмус+**

Суми, Сумський державний університет, 24.11.2020

1. Нові підходи до внутрішнього забезпечення якості вищої освіти

Основна нормативна база

- Закон України “Про вищу освіту” (ст. 16, ч. 2)
- Стандарти і рекомендації щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти (ESG-2015)
- Положення “Про акредитацію освітніх програм”
- Національна рамка кваліфікацій
- Стандарти вищої освіти
- Стандарти і рекомендації щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти

Ключові складники системи внутрішнього забезпечення якості

- Публічна політика закладу
- Вимоги закладу щодо освітніх програм
- Оцінювання здобувачів
- Визнання кваліфікацій та результатів навчання
- Компетентність викладачів
- Ресурси
- Інформаційний менеджмент
- Публічна інформація
- Академічна доброчесність
- Періодичне зовнішнє забезпечення якості

Політика забезпечення якості

- Визначення принципів та процедур забезпечення якості вищої освіти
- Публічність політики
- Узгодженість із загальною стратегією закладу
- Залучення внутрішніх та зовнішніх стейкхолдерів до вироблення і реалізації політики
- Взаємозв'язок між дослідженнями, навчанням та викладанням
- Врахування національного та інституційного контекстів
- Академічна доброчесність
- Академічна свобода учасників освітнього процесу

Освітні програми

- Мають відповідати визначеним для них цілям та інституційній стратегії, а також загальним цілям вищої освіти РЄ.
- Чітке визначення результатів навчання та кваліфікацій, отримуваних за програмою
- Кваліфікації та результати навчання повинні відповідати певному рівню Національної рамки кваліфікацій вищої освіти
- Забезпечують прогрес студентів
- Залучення студентів і роботодавців до розробки і оновлення
- Мають бути чіткі процедури розробки і затвердження, у т.ч. зовнішня експертиза
- Можливість проходження практики (де це доречно)

Цілі вищої освіти РЄ

- Підготовка до сталої зайнятості
- Підготовка активних громадян демократичного суспільства
- Особистий розвиток
- Розвиток і підтримка широкої сучасної бази знань, завдяки навчанню, викладанню і дослідженням

Моніторинг та перегляд освітніх програм

Оцінювання:

- ✓ досягнення поставлених цілей;
- ✓ відповідності змісту потребам суспільства, що змінюються;
- ✓ відповідності очікуванням та потребам студентів;
- ✓ навчального навантаження студентів, їх досягнень і завершення освітньої програми;
- ✓ ефективності процедур оцінювання результатів навчання;
- ✓ освітніх середовища і послуг з підтримки студентів.

Перегляд повинен вести до безперервного вдосконалення програми.

Про будь-які дії, заплановані або вжиті як результат перегляду, слід інформувати всі зацікавлені сторони.

3. Оцінювання

- ❖ Щорічне оцінювання здобувачів вищої освіти, науково-педагогічних і педагогічних працівників закладу вищої освіти та регулярне оприлюднення результатів таких оцінювань на офіційному веб-сайті закладу вищої освіти, на інформаційних стендах та в будь-який інший спосіб (ЗУВО)
- ❖ Заклади повинні забезпечити реалізацію програм таким чином, щоб заохотити студентів брати активну роль у розвитку освітнього процесу, а оцінювання студентів відображало цей підхід (ESG).

Оцінювання здобувачів

- Оцінювачі ознайомлені з існуючими методами проведення тестування та екзаменування, отримують підтримку для розвитку власних навичок у цій сфері
- Критерії та методи оцінювання оприлюднюються заздалегідь
- Оцінювання надає студентам змогу продемонструвати, в якій мірі досягнуто заплановані результати навчання
- Студенти отримують відгук, який, за необхідності, супроводжується порадами щодо освітнього процесу
- Де можливо, оцінювання проводиться більше як одним екзаменатором
- Інструкції з оцінювання враховують пом'якшувальні обставини
- Оцінювання є послідовним і чесно застосовується до всіх студентів та проводиться відповідно до встановлених процедур
- Є офіційна процедура розгляду звернень студентів

Визнання

- Мають бути доцільні процедури зарахування і визнання кваліфікацій та результатів:
 - неформального та інформального навчання,
 - професійної діяльності,
 - академічної мобільності,
 - періодів попереднього навчання
 - тощо.
- Співпраця з іншими закладами, агентствами забезпечення якості та національним центром ENIC/NARIC

Компетентність викладачів

Заклади вищої освіти відповідають за якість свого персоналу та забезпечення його сприятливим середовищем.

- ✓ Оцінювання та забезпечення компетентності викладачів;
- ✓ Прозорі і чесні процеси прийняття на роботу, умов праці, професійної кар'єри тощо;
- ✓ Можливості та підтримка професійного розвитку викладачів
- ✓ Заохочення наукової діяльності
- ✓ Заохочення інновацій у методах викладання та використання нових технологій.

Ресурси (ESG)

- Фінансування;
- Приміщення;
- Персонал;
- Бібліотеки;
- Навчальне устаткування;
- IT-інфраструктура;
- Інше.

Ресурси мають відповідати цілям, бути загальнодоступними і враховувати потреби всіх груп студентів.

Студенти мають бути поінформовані про наявність відповідних послуг

Інформаційний менеджмент

Збирання, аналіз і використання інформації, необхідної для ефективного управління освітніми програмами та іншою діяльністю:

- ✓ ключові індикатори діяльності;
- ✓ профіль студентського контингенту;
- ✓ рівні досягнень, успішності та відрахування студентів;
- ✓ задоволеність студентів освітніми програмами;
- ✓ наявні освітні ресурси та підтримка студентів;
- ✓ кар'єрні траєкторії випускників.

Інше

- Зрозуміла, точна, об'єктивна, своєчасна та легкодоступна інформація про діяльність ЗВО, у т.ч. про освітні програми
- Забезпечення дотримання академічної доброчесності персоналом та здобувачами вищої освіти:
 - навчання здобувачів;
 - ефективна система запобігання та виявлення академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації, ...
 - справедливе прийняття рішень щодо відповідальності;
 - об'єктивне оцінювання тощо.
- Періодичне проходження процедур зовнішнього забезпечення якості відповідно до ESG

2. Алгоритм розроблення, перегляду та удосконалення освітніх програм на основі Національної рамки кваліфікацій та стандартів вищої освіти

Національна рамка кваліфікацій

- ❖ Призначена для впорядкування освітніх і професійних кваліфікацій; розроблення, ідентифікації, співвіднесення, визнання, планування і розвитку кваліфікацій;
- ❖ Ґрунтується на європейських і національних стандартах, зокрема, ЄРК та РК ЄПВО;
- ❖ Враховує вимоги ринку праці до компетентностей працівників;
- ❖ Використовується органами державної влади, закладами освіти, роботодавцями, ...

Національна рамка кваліфікацій

Опис кваліфікаційних рівнів у термінах:

- Знань;
- Вмінь/навичок
- Комунікації
- Відповідальності і автономії

Національна рамка кваліфікацій

Знання - осмислена та засвоєна суб'єктом інформація, що є основою його усвідомленої, цілеспрямованої діяльності.

Знання поділяються на емпіричні (знання фактів та уявлення) і теоретичні (концептуальні, методологічні).

Уміння/навички - здатність застосовувати знання для виконання завдань та розв'язання проблем. Уміння/навички поділяються на когнітивні (що включають логічне, інтуїтивне та творче мислення) і практичні (що включають ручну вправність, застосування практичних способів (методів), матеріалів, знарядь та інструментів, комунікацію).

Національна рамка кваліфікацій

Комунікація - взаємодія осіб з метою передавання інформації, узгодження дій, спільної діяльності.

Відповідальність і автономія - здатність особи застосовувати знання та навички самостійно та відповідально

Національна рамка кваліфікацій

6 рівень:

- ✓ критичне осмислення теорій, принципів, методів і понять;
- ✓ розв'язання складних спеціалізованих задач і практичних проблем у сфері професійної діяльності або навчання;
- ✓ збір, інтерпретація та застосування даних;
- ✓ управління складною технічною або професійною діяльністю чи проектами;
- ✓ ухвалення рішень у непередбачуваних робочих та/або навчальних контекстах;

...

Національна рамка кваліфікацій

7 рівень:

- ✓ критичне осмислення проблем у галузі та на межі галузей знань;
- ✓ проведення досліджень та/або провадження інноваційної діяльності з метою розвитку нових знань та процедур;
- ✓ здатність розв'язувати проблеми у нових або незнайомих середовищах за наявності неповної або обмеженої інформації з урахуванням аспектів соціальної та етичної відповідальності;
- ✓ управління робочими або навчальними процесами, які є складними, непередбачуваними та потребують нових стратегічних підходів;
- ✓ ...

Профіль освітньої програми

- Загальна інформація
- Мета
- Характеристика
- Придатність до працевлаштування та продовження навчання
- Викладання та оцінювання
- Компетентності (інтегральна, загальні, фахові)
- Результати навчання
- Ресурсне забезпечення
- Академічна мобільність

Інші складники освітньої програми

- Перелік освітніх компонент:
- Структурно-логічна схема
- Форма атестації
- Матриця відповідності освітніх компонент програмним компетентностям
- Матриця відповідності освітніх компонент і програмним результатам навчання

Стандарти вищої освіти

- 1) Обсяг кредитів ЄКТС, необхідний для здобуття відповідного ступеня вищої освіти;
- 2) Вимоги до рівня освіти осіб, які можуть розпочати навчання за цією програмою, та результатів їх навчання;
- 3) Перелік обов'язкових компетентностей випускника;
- 4) Нормативний зміст підготовки здобувачів вищої освіти, сформульований у термінах результатів навчання;
- 5) Форми атестації здобувачів вищої освіти;
- 6) Вимоги до створення освітніх програм підготовки за галуззю знань, двома галузями знань або групою спеціальностей (у стандартах рівня молодшого бакалавра), міждисциплінарних освітньо-наукових програм (у стандартах магістра та доктора філософії);
- 7) Вимоги професійних стандартів (за їх наявності).

Обсяг освітньої програми

- Мінімум 75/50/35% обсягу освітньої програми має бути спрямовано на забезпечення результатів навчання за спеціальністю, визначених Стандартом вищої освіти
- Стандартом встановлюється мінімальний обсяг кредитів ЄКТС, призначених для практики.
- Заклад вищої освіти має право визнати та перезарахувати кредити ЄКТС, отримані за попередньою освітньою програмою підготовки фахового молодшого бакалавра, молодшого бакалавра, бакалавра або магістра. Максимальний обсяг кредитів ЄКТС, що може бути перезарахований, встановлюється Стандартом вищої освіти.

Вимоги до рівня освіти вступників

- Молодший бакалавр - повна загальна середня освіта або фахова передвища освіта;
- Бакалавр» - повна загальна середня освіта або фахова передвища освіта, або рівень “молодший бакалавр”;
- Магістр» - Освітній рівень «бакалавр»; у визначених законодавством випадках особи з повною загальною середньою освітою можуть вступати на інтегровані програми, що передбачають здобуття освітнього рівня «магістр»;
- Доктор філософії (доктор мистецтв) - освітній рівень «магістр».

Форми здобуття освіти

- Очна (денна, вечірня);
- Заочна;
- Дистанційна;
- Мережева;
- Дуальна.

ЗВО може запроваджувати власні форми та поєднувати форми здобуття освіти відповідно до Положення про організацію освітнього процесу.

Здобувач має право поєднувати форми у порядку, встановленому закладом.

Опис предметної області в стандарті

- Об'єкт(и) вивчення та/або діяльності (процеси, явища тощо або проблеми, які вивчаються);
- Цілі навчання для здобувача вищої освіти (очікуване застосування набутих компетентностей);
- Теоретичний зміст предметної області (основні поняття, концепції, принципи, специфічні для цієї предметної області);
- Методи, методики та технології, якими має оволодіти здобувач вищої освіти для застосовування на практиці;
- Інструменти та обладнання (об'єкти/предмети, пристрої та прилади), які випускник має бути здатний застосовувати і використовувати в професійній діяльності.

Визначення предметної області в освітній програмі

- Спеціальність у цілому
- Спеціалізація (частина предметної області спеціальності)
- Дві спеціальності однієї галузі
- Галузь знань у цілому
- Декілька спеціальностей різних галузей, що утворюють певну міждисциплінарну спеціалізацію (математичні методи в економіці)

Інтегральна компетентність

- Молодший бакалавр: Здатність розв'язувати типові спеціалізовані задачі в певній галузі професійної діяльності.
- Бакалавр: Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі у певній галузі професійної діяльності.
- Магістр: Здатність розв'язувати задачі дослідницького та/або інноваційного характеру у певній галузі професійної діяльності.
- Доктор філософії: Здатність продукувати нові ідеї, розв'язувати комплексні проблеми у певній галузі професійної та/або дослідницько-інноваційної діяльності, застосовувати методологію наукової та педагогічної діяльності, а також проводити власне наукове дослідження, результати якого мають наукову новизну, теоретичне та практичне значення.

Загальні компетентності

Вимоги стандарту + компетентності, які вважають за необхідне додати розробники ОП

Загальна кількість – до 10 - 12 для рівня “молодший бакалавр”, до 3-5 для рівня “доктор філософії”.

Додаткові загальні компетентності слід обирати з переліку Методичних рекомендацій з розроблення стандартів вищої освіти.

Спеціальні компетентності

- Вимоги стандарту + компетентності, які вважають за необхідне додати розробники ОП
- Спеціальні компетентності слід формулювати як здатності розв'язувати основні задачі професійної діяльності або здатності, які для цього необхідні
- Формулювання спеціальних компетентностей мають бути актуальними для всіх здобувачів в межах освітньої програми
- До 20 вимог для рівня “молодший бакалавр” і до 5-7 вимог для рівня “доктор філософії”

Програмні результати навчання

- Вимоги стандарту + результати навчання, які вважають за необхідне додати розробники ОП
- 20-30 вимог для рівня “молодший бакалавр”, 10-12 вимог для рівня “доктор філософії”
- Результати навчання мають стосуватися основних задач професійної діяльності та/або необхідних для цього знань, навичок, ...
- Результати навчання мають відповідати рівню НРК

Результати навчання

Заклад вищої освіти у своїй освітній програмі має право:

- ✓ формулювати описи додаткових до Стандарту результатів навчання;
- ✓ формулювати узагальнені описи результатів навчання, що охоплюють відповідний перелік компетентностей Стандарту;
- ✓ формулювати інший перелік результатів навчання, описи яких у сукупності охоплюють всі вимоги Стандарту.
- ✓ деталізувати описи результатів навчання Стандарту відповідно до спеціалізації.

Результати навчання

Мають відповідати таким критеріям:

- ✓ бути чіткими і однозначними, чітко окреслювати зміст вимог до випускника відповідної спеціальності на відповідному рівні вищої освіти;
- ✓ бути діагностичними (тобто результати навчання повинні мати об'єктивні ознаки їх досягнення чи недосягнення);
- ✓ бути вимірюваними (має існувати спосіб та шкала для вимірювання досягнення результату прямими або непрямими методами, рівнів досягнення складних результатів)

Підсумкова атестація

Спрямована на визначення відповідності результатів навчання вимогам освітньої програми.

Обов'язкова форма визначається стандартом.

Основні форми:

- ✓ Кваліфікаційна робота/проект
- ✓ Атестаційний іспит
- ✓ Єдиний державний кваліфікаційний іспит

Основні джерела

1. [Закон України “Про вищу освіту”.](#)
2. [Стандарти і рекомендації щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти \(ESG-2015\)](#)
3. https://www.coe.int/t/dg4/highereducation/News/publications_EN.pdf
4. [Національна рамка кваліфікацій.](#)
5. [Методичні рекомендації щодо розроблення стандартів вищої освіти.](#)
6. [Зразок освітньо-професійної програми \(МОН, 2017\)](#)
7. [Розроблення освітніх програм: методичні рекомендації / Авт.: В.М. Захарченко, В.І. Луговий, Ю.М. Рашкевич, Ж.В. Таланова / За ред. В.Г. Кременя. – К. : ДП «НВЦ «Пріоритети», 2014. – 120 с.](#)